

ROMANIPOLITIIKAN VUOSI 2025

Vuosi 2025 toi tullessaan uusia tehtäviä vuosittain toistuvien tehtävien lisäksi. Kevään aikana käynnistyi yksi projekti ja yksi tutkimushanke. Syksyllä käynnistyi vielä yksi selvityshanke. Kesäkuun alussa raportoitiin Euroopan komissiolle Suomen Romanipoliittisen ohjelman (Rompo3) edistymisestä kahden vuoden ajalta. Suomi osallistui vuoden aikana myös Euroopan neuvoston uuden romaneja ja matkustavia (Roma & Travellers) koskevan toimintasuunnitelman valmisteluun työryhmän jäsenenä. Romaniasiaain neuvottelukuntien päivä järjestettiin marraskuussa Tampereella ja uuden, kaudelle 2026–2028, valtakunnallisen Romaniasiaain neuvottelukunnan nimeämiseen liittyvät tehtävät käynnistyivät loppuvuodesta 2025.

Puhutaan osallisuudesta – Rakkavaha dieliposta -hanke

Tammikuussa käynnistyi Euroopan komission Kansalaisuus, tasa-arvo, perusoikeudet ja arvot - (Citizens, Equality, Rights and Values Programme, CERV) ohjelmasta osarahoitettu hanke kansallisen romaniasioden yhteyspisteen (sosiaali- ja terveysministeriö) työn tueksi. Hankkeen nimi on 'Puhutaan osallisuudesta – Rakkavaha dieliposta'.

Hankekumppanina tässä kaksivuotisessa (2025–2026) hankkeessa on Suomen Romaniyhdistys ry, joka on toteuttanut vuoden aikana suunnitelman mukaisina hanketoimintoina muun muassa maakuntavierailuja ja valmistanut materiaalia aiheinaan osallisuus ja antigypsyismi (romanivastaisuus). Valmiit materiaalit löytyvät <https://stm.fi/cerv-hanke-rakkavaha-dieliposta> ja suomenromaniyhdistys.fi sivustoilta.

Ministeriö johtaa ja koordinoi hanketta sekä vastaa romaniasioden vaikuttavasta viestinnästä hankesuunnitelman mukaisesti sekä raportoi toiminnot komission alustalle. Romanipoliittisen ohjelman (Rompo3) toimeenpanoon liittyvien kuulemisten ja yhteistyötapaamisten koordinointi ja järjestäminen yhteistyössä alueellisten kollegoiden ja toimijoiden kanssa on niin ikään ministeriön vastuulla ja näitä tilaisuuksia järjestettiin kevään aikana yksi, Kajaanissa ja syksyllä kaksi, Iisalmissa ja Jyväskylässä.

Tutkimuksia, selvityksiä ja hankehaku

Huhtikuussa käynnistyi Rompo3 toimeenpanosuunnitelman mukaisesti valtakunnallinen **Ikääntyneiden romanien osallisuus yhteiskunnassa tutkimushanke**, jonka tavoitteena on parantaa ymmärrystä ikääntyneiden romanien asemasta, osallisuudesta ja oikeuksien toteutumisesta yhteiskunnassa sekä edistää romanien osallisuutta ja osallistumista sekä oikeuksien toteutumista yhteiskunnassa. Kysymyksessä on kanssatutkimushanke, jossa tutkimuksen kohteet ovat mukana tutkimuksen suunnittelussa, toteutuksessa, kanssatutkijoina sekä haastattelijoina. Romaniasiaain neuvottelukunnan jäsenet ovat tavanneet hankkeen vastuuhenkilöitä Itä-Suomen yliopistosta ja sopineet edelleen sekä järjestäneet tapaamisia eri puolella Suomea.

Hankkeen suunnittelukokouksiin on osallistunut runsaasti romaniväestöä. Hankkeen rahoittaja on Suomen Akatemia, Strateginen tutkimus. Ikääntyneiden romanien osallisuuteen liittyvä tutkimushanke on osa Demokraattisen osallistumisen esteiden ylittäminen yhdessä marginalisoitujen ja vähemmistöryhmien kanssa (OBaMa) konsortiohanketta.

Kesän kynnyksellä varmistui myös **romanien asumiseen liittyvän selvityshankkeen käynnistyminen** vielä vuoden 2025 puolella. Hankkeessa selvitetään ajankohtainen tilannekuva

asumiseen liittyvistä haasteista Suomessa romanien näkökulmasta sekä romanipoliittisen ohjelman (Rompo 3) toimenpide-ehdotuksen mukaisesti arvioidaan asumisneuvonnan saavutettavuutta ja vaikuttavuutta romanien parissa. Selvityksen rahoittaja on Ympäristöministeriö ja sen toteuttaa THL.

Kesäkuun alussa **Romaniasiain neuvottelukunta haki Sitralta Demo Finlandin** (Puolueiden kansainvälinen demokratiayhteistyö – Demo Finland on kaikkien eduskuntapuolueiden yhteistyöjärjestö) **kumppanina rahoitusta hankkeeseen, jonka tavoitteena on laajentaa romanien poliittista osallistumista ja mahdollisuuksia vaikuttaa julkiseen päätöksentekoon Suomessa.** Hankkeen tavoitteena on myös vahvistaa poliittisten päättäjien ja puolueiden sitoutumista romaniväestön osallisuuden ja osallistumisen edistämiseen. *(Loppuvuodesta tuli kielteinen päätös eli hanke ei ala ainakaan vuonna 2026)*

Viestintä

Vaikuttava viestintä on osa kansallisen romanikontaktipisteen työtä ja myös käynnissä olevaa Rakkava dieliposta hanketta. Viestintää tehtiin säännöllisesti sähköpostein sekä romani.fi sivustolla (yli 30 artikkelia) että sosiaalisen median kautta kymmeniä postauksia usealla alustalla (Instagram, Facebook, LinkedIn). Loppuvuodesta aloitettiin romanipolitiikan romani.fi sivuston sisällön osittainen siirtäminen stm.fi/romanipolitiikka sivustolle.

Olimme mukana kouluttamassa yhdenvertaisuudesta

Ministereille, hallituspuolueiden valtioshteereille ja ministeriryhmien sihteereille järjestettiin kesäkuussa Kohti yhdenvertaista Suomea -koulutus, jonka tavoitteena oli lisätä tietoisuutta siitä, millaisia näkemyksiä suomalaisessa yhteiskunnassa on yhdenvertaisuudesta, tasa-arvosta sekä rasismien tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta. **Aiemmin keväällä järjestettiin samasta teemasta koulutus myös kansliapäälliköille. Lokakuussa ja joulukuussa järjestettiin Valtioneuvoston osastopäälliköille koulutus, jonka aiheina olivat polarisaatio sekä yhdenvertaisuus.** Koulutukset suunniteltiin ja toteutettiin Valtioneuvoston kanslian johdolla yhteistyössä oikeusministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa.

Rompo3 toimeenpanosta raportoitiin Euroopan komissiolle

Kevään 2025 laajin tehtävä oli Rompo3 toimeenpanon väliraportointi Euroopan komission uudelle Euroopan unionin perusoikeusviraston suunnittelemaalle sähköiselle raportointialustalle. Kesäkuussa raportoitiin 6/2023–3/2025 väliseltä ajalta. Jokainen Euroopan unionin jäsenmaa, jolla on kansallinen romanitoimipiste sekä kansallinen romanipoliittinen ohjelma raportoi saman aikaisesti vastaten komission laajaan kyselyyn, jonka otsikointi noudatteli Euroopan unionin romaneja koskevan EU:n strategiakehyksen (ohjelman) aihekokonaisuuksia.

Euroopan komissio keräsi kyselyllään tietoja jäsenmaidensa kansallisten romanipoliittisten ohjelmien toimeenpanon edistymisestä yhdenvertaisuuden, osallisuuden sekä osallistumisen osalta. Kyselyn avulla saadaan tietoa, jonka avulla voidaan vertailla muun muassa sitä, kuinka paljon on käytetty varoja romanien aseman edistämiseen Euroopan unionin jäsenvaltioissa raportointijaksolla. Tietoja koottiin valtakunnallisesti muun muassa suomenkielisellä kyselykaavakkeella, joka lähetettiin huhtikuussa Rompo3 ohjelmassa mainituille toimijatahoille. Kyselyyn saatiin 61 vastausta.

Nostoja vuodesta 2025

Tammikuu

Holokaustin uhrien muisto ry järjesti 27.1.2025 Ritarihuoneella Helsingissä **Holokaustin päättymisen 80-vuotis** kutsuvierastilaisuuden, johon osallistui runsaasti ihmisiä myös suurlähetystöistä. Tilaisuudessa kuultiin puheita ja lauluesityksiä. Tilaisuuden aluksi sytytettiin kynttelikkö eli menorah Sofia Schwartzin ollessa seitsemännen kynttilän sytyttäjä. Romanipuheenvuoron piti Miranda Vuolasranta.

Helmikuu

Romanikielen digimateriaalin julkaisutilaisuus järjestettiin Oulussa 11.2.2025 Kulttuuritalo Valvessa. Paikalla oli runsaasti materiaalin tekemisessä mukana olleita sekä muita asiasta kiinnostuneita. Julkistamistilaisuudessa tutustuttiin romanikielen uusiin digimateriaaleihin, jotka tukevat romanikielen elvytystä. Tilaisuudessa kuultiin myös opetusmateriaalin ja animaation tekemiseen osallistuneiden haastatteluja, puheita (STM:stä Grönfors), musiikkia sekä 'Romanikieli sukujen siltana'-hankkeen koordinaattoreita.

Euroopan neuvoston Ihmisoikeuskomissaari Michael O'Flahertyn vieraili tiimensä kanssa Suomessa syksyllä 2024. Vierailun muistio suosituksineen julkaistiin 2025 helmikuun lopulla. Komissaari suositteli muistiossaan Suomelle tehokkaampia toimia riittävän pitkän aikavälin rahoituksen turvaamiseksi romanipoliittisen ohjelman toimeenpanoon, kaikenlaisen syrjinnän torjumiseksi, romanien äänen vahvistamiseksi päätöksenteossa naisten ja nuorten sekä muista EU:n jäsenvaltioista tulevien romanien erityistarpeiden huomioon ottamiseksi sekä romanien kansalaisyhteiskunnan tukemisen edistämiseksi.

Maaliskuu

20.3.2025 oli **Euroopan komission 25. kansallisten romaninyhteyspisteiden (National Roma Contact Point eli NRCP) etäkokous**. Euroopan komissio järjestää NRCP kokouksia kahdesti vuodessa, yhden etänä ja toisen läsnäolokokouksena. Kutsuttuina osallistujina ovat EU:n jäsenmaiden NRCP:t vastuuhenkilöt, jotka ovat pääasiassa sijoitettuina ministeriöihin, joissa koordinoitaan kansallisten romanistrategioiden (Rompo) toimeenpanoa. Vuoden 2025 lähikokous pidettiin lokakuun alussa Brysselissä.

Maaliskuun lopussa oli **Tallinnassa, Virossa yhden päivän konferenssi, joka tarjosi tilaisuuden keskustella romaninyhteisön kehityksestä, yhdenvertaisista mahdollisuuksista ja kestävästä ratkaisusta, jotka tukevat tehokasta osallisuutta ja sosiaalista hyvinvointia**. Mukaan oli kutsuttu Latvian, Liettuan, Viron ja Suomen romanasioissa toimivia virkahenkilöitä sekä järjestöjen edustajia.

Maaliskuussa osallistuttiin myös opetushallituksessa pidettyyn **romanikoulutuksen tilanteeseen liittyvään keskustelutilaisuuteen**.

Huhtikuu

Huhtikuun alussa oli **romanien ja 'matkustavien' (Roma & Travellers) asioita käsittelevän asiantuntijakomitean (ADI-ROM) 11. kokous** Strasbourgissa. Ensimmäisenä kokouspäivänä jäsenmaiden viralliset edustajat kertoivat viimeisimmät kuulumiset romanasioiden hoidosta

maissaan. Lisäksi työryhmissä keskusteltiin muun muassa eriytetystä opetuksesta sekä romanivastaisuudesta. Toisena kokouspäivänä keskustelimme yhdessä järjestöedustajien kanssa osallisuuteen liittyvistä painotuksista tulevassa Euroopan neuvoston Roma & Travellers toimintaohjelmassa vuosille 2026–2030. Suomi oli mukana uuden toimintaohjelman työryhmässä.

Oulun kansainvälisen romanipäivän 8.4. tapahtuma monipuolisine ohjelmakokonaisuuksineen oli lisätty Suomen osalta Euroopan neuvoston jäsenmaiden yhteiseen teemakuukauden tapahtumista julkaistuun sähköiseen kalenteriin.

Vastattiin yhdessä opetushallituksen kanssa **kirjalliseen kysymykseen romanikielestä, hallituksen toimista romanikielen edistämiseksi.**

Osallistuttiin **sosiaali- ja terveysministeriön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman 2026–2029** valmisteluun.

Toukokuu

21.5.2025 järjestetty **Suomi ja eurooppalainen romanipolitiikka – infotilaisuus** oli suosittu ja se kokosi Teamsiin parikymmentä aiheesta kiinnostunutta. Etyj:ä ja Euroopan neuvostoa ja niiden työtä romaniaiheista olivat esittelemässä suurlähettiläs Sini Paukkunen-Mykkänen, Suomen pysyvästä edustustosta Euroopan Neuvostossa sekä vastuuvirkamies Marjaana Ettala (Euroopan neuvosto, Etyjin inhimillinen ulottuvuus) ja ihmisoikeussuurlähettiläs Katja Pehrman ulkoministeriöstä. Tilaisuuden järjestivät sosiaali- ja terveysministeriö ja Romaniasiain neuvottelukunta yhdessä ulkoministeriön kanssa.

Elokuu

2.8.2025 Suomen Romaniyhdistys ry, Reservin ratsastajat ry:n ja Holokaustin uhrien muisto ry järjestivät **romanien holokaustin muistotilaisuuden Hietaniemen hautausmaalla** sodassa kaatuneiden romanien muistomerkillä. *Euroopan parlamentin vuonna 2015 asettamaa romanien kansanmurhan kansainvälistä muistopäivää vietetään vuosittain elokuun 2. päivä.*

Syyskuu

Syyskuussa 5.9.2025 järjestettiin Kotimaisten kielten keskuksen yhteydessä toimivan romanikielen lautakunnan aloitteesta **tapaaminen opetusministeri Anders Adlercreutzin** kanssa. Tapaamisen aiheena olivat huoli romanikielen elvytyksestä, opetuksen järjestämisestä sekä aseman vahvistamiseen liittyvistä asioista.

RONK teki aloitteen rahoituksen korvamerkitsemisestä alueellisten romaniasiain neuvottelukuntien (Aronk) toimintaan ja suunnittelijoiden palkkaukseen. *Valtiovarainministeriön vastauksessa todettiin, että aloitteessa esitettyyn korvamerkitsemiseen ei ole aihetta, sillä tehtävän resursointi kuuluu viraston normaalissa talousarviovalmistelussa toteutettaviin asioihin.*

Lokakuu

Lokakuussa **ECRI julkaisi raporttinsa ja Suomen saamat suositukset.**

Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu Michael O’Flahertyn kirja ja siihen liittyvä valokuvanäyttely "[The Unheard 12 Million](#)" ("Kuulemattomat 12 miljoonaa") julkaistiin

1.10.2025 Euroopan neuvostossa. Kirja käsittelee Euroopan romaneita, nostaen erityisesti esiin kokemuksia Suomesta, Kreikasta, Irlannista, Pohjois-Makedoniasta ja Slovakiasta, joissa hän vieraili tapaamassa romaniyhdistyksiä ja -toimijoita sekä viranomaisia. O'Flaherty vieraili Suomessa syyskuussa 2024.

Lokakuussa oli myös Euroopan komission vuosittainen iso [Roma Platform](#) tapahtuma sekä **kansallisten romanipisteiden (NRCP) kokous Brysselissä.**

Antigypsyismin (romanivastaisuus) ja kriittisten romanitutkimusten verkosto (SACROS) Södertörnin korkeakoulussa järjesti 30.10.2025 yhteistyössä Tukholman lääninhallituksen kanssa konferenssin, jossa tarkasteltiin romanien yhdenvertaisuuden toteutumista Ruotsissa vuoteen 2032 mennessä.

Marraskuu

Tähän vuoteen päättyvän 2023–2025 RONKin viimeinen kokous pidettiin 5.11.2025 Helsingissä. Kokouksessa kukitettiin puheenjohtaja Aki Lindén ja ojennettiin vuoden 2025 Paarkiba tunnustus syksyllä eläköityneelle Malla Laitille, joka toimi pitkään sillanrakentajana viranomaisten ja romanien välillä.

Vuoden 2025 romanasiasiain neuvottelupäivä pidettiin Tampereella Museokeskus Vapriikissa ja osallistujia oli yli 80. Päivän teema oli yhteyden ja yhteistoiminnan merkitys yhteiskunnassa. Puheenvuorot myös STM:stä (Siikavirta, Grönfors). Osallistujina oli Romaniasiasiain neuvottelukuntien jäseniä, paikallisten romanityöryhmien ja järjestöjen edustajia, viranomaisia, yhteistyötahoja sekä muita aiheesta kiinnostuneita.

OBaMa – Osallisuuden esteiden yli -tutkimushanke järjesti yhteistyössä Romaniasiasiain neuvottelukunnan kanssa **eriarvoisuusdialogin** 13.11.2025 Diakonissalaitoksella. Aiheena dialogissa oli ikääntyneiden romanien osallistumisen esteet ja miten voisimme tukea heidän yhdenvertaisempaa osallistumistaan.

Joulukuu

Joulukuun alussa oli OSCE/ODIHR CHANGE projektin kutsukonferenssi “Roma and Sinti Women in the Public Sphere: Turning Voices into Change” Varsovassa. Grönforsilla puheenvuoro.

Itsenäisyyspäivänä 6.12. STM järjesti perinteisen seppeleiden laskun Hietaniemen hautausmaalla Helsingissä Kaartin jääkäriyrykmentin kanssa yhteistyössä.

Asiantuntijaryhmät, ohjausryhmät, verkostot

VNK: Syrjinnän seurannan asiantuntijaryhmä

Opetushallitus: Romanien koulutusta tukeva ohjausryhmä

Diak: Romako korkeakoulutukseen -hanke, ohjausryhmä

THL: Aktiivinen toimijuus - yhdenvertaisuutta, syrjimättömyyttä ja osallisuutta edistävät palvelut - hanke, ohjausryhmä

Valtioneuvoston lasten ja nuorten yhdenvertaisuus -verkosto

Sosiaali- ja terveysministeriö, Romaniasiaain neuvottelukunta

Romaniasiaain neuvottelukunta kokoontui vuonna 2025 neljä kertaa, kaksi kertaa etänä ja kaksi kertaa paikan päällä Helsingissä. Osa jäsenistä osallistui myös romanasiaain neuvottelukuntien päivään marraskuussa Tampereella ja eriarvoisuusdialogiin Helsingissä sekä seppeleiden laskuun 6.12. Helsingissä.

Kokoonpano 2023–2025 (päivitetty 9/2025)

Puheenjohtaja: Aki Lindén, kansanedustaja

Varapuheenjohtaja: Tino Varjola, pastori

Jäsenet:

Sini Keinonen, erityisasiantuntija, opetus- ja kulttuuriministeriö

Katja Pehrman, ulkoasiainneuvos, ulkoministeriö

Aino Salmi, johtava asiantuntija, sisäministeriö

Tapani Kojonsaari, neuvotteleva virkamies, työ- ja elinkeinoministeriö

Taina Riski, neuvotteleva virkamies, sosiaali- ja terveysministeriö

Matleena Haapala, lainsäädäntöneuvos, ympäristöministeriö

Irja Seilola, opetusneuvos, opetushallitus/Mertsi Ärling, asiantuntija

Maria Salenius, erityisasiantuntija, Suomen Kuntaliitto

Ossi Blomerus, Itä-Suomen alueellinen romanasiaain neuvottelukunta

Armas Hagert, Lounais-Suomen alueellinen romanasiaain neuvottelukunta

Taito Lehmusta, Etelä-Suomen alueellinen romanasiaain neuvottelukunta

Ramona Grönstrand, Pohjois-Suomen alueellinen romanasiaain neuvottelukunta

Tino Varjola, pastori, Elämä ja Valo ry

Dimitri Lindgren, koordinaattori, Suomen Romaniyhdistys ry

Janne Blomerus, hallituksen puheenjohtaja, Suomen Romanifoorumi ry

Pysyvät asiantuntijat kaudella 2023–2025:

Helena Valentin, suunnittelija, Itä-Suomen aluehallintovirasto

Malla Laiti, erikoisuunnittelija, Etelä-Suomen aluehallintovirasto

Katja Grenrot, erikoissuunnittelija, Lounais-Suomen aluehallintovirasto

Henry Lindgren, suunnittelija, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Nada Al Omair, hankepäällikkö, oikeusministeriö

Anu Castaneda, tutkimuspäällikkö, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Måns Enqvist, poliisitarkastaja, Poliisihallitus

Tuula Åkerlund, romanikielen ja -kulttuurin asiantuntija